

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА

Београд
412-17/2022

Заштитник грађана
Zaštitnik građana

дел. бр. _____ датум: _____

НАЦИОНАЛНИ МЕХАНИЗАМ ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ
МОНИТОРИНГ УСТАНОВА У КОЈИМА СЕ НАЛАЗЕ ЛИЦА ЛИШЕНА СЛОБОДЕ
МОНИТОРИНГ ПОЛИЦИЈСКИХ УПРАВА И СТАНИЦА

Извештај о посети Полицијској станици Гроцка

Београд, април 2022. године

МАНДАТ НАЦИОНАЛНОГ МЕХАНИЗМА ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ

Законом о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни или поступака¹ прописано је да Национални механизам за превенцију тортуре (НПМ) обавља посете установама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе, у циљу одвраћања државних органа и службених лица од било каквог облика мучења или било ког другог облика злостављања, као и ради усмеравања државних органа ка стварању смештајних и осталих животних услова у установама у којима се смештају лица лишена слободе у складу са важећим прописима и стандардима.

НПМ има право: на несметан, ненајављен и свакодобан приступ свим установама и свим просторијама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе; да насамом разговара са тим лицима и са службеним лицима, која су обавезна да сарађују тим поводом, као и са свим осталим лицима која могу имати информације значајне за поступање према лицима лишеним слободе; на приступ свој документацији која се односи на та лица; да надлежним органима даје препоруке у циљу побољшања начина поступања према лицима лишеним слободе и унапређења услова у којима се она задржавају или затварају. По обављеним посетама, НПМ сачињава извештаје које доставља посећеним установама. Након тога, НПМ одржава стални дијалог са посећеном установом, као и органом у чијем је саставу та установа, у циљу отклањања утврђених недостатака који могу довести до појаве тортуре, нељудског или понижавајућег поступања.

У члану 2а Закона одређено је да Заштитник грађана обавља послове НПМ и да у обављању тих послова сарађује са омбудсменима аутономних покрајина и удружењима чијим је статутом предвиђени циљ удруживања унапређење и заштита људских права и слобода, у складу са законом.

У институцији Заштитника грађана формирана је посебна организациона јединица Одељење националног механизма за превенцију тортуре, која обавља стручне послове НПМ.

Заштитник грађана и Покрајински омбудсман АП Војводине су потписали Меморандум о сарадњи у обављању послова НПМ,² којим је предвиђено је да ће Покрајински омбудсман активно учествовати у посетама мониторинг тима НПМ установама у којима су смештена лица лишена слободе, а које се налазе на територији АП Војводине.

На основу спроведеног јавног позива,³ Заштитник грађана је изабрао удружења са којима ће остваривати сарадњу у обављању послова НПМ и са њима закључио споразуме, чије је важење анексима продужено до јуна 2022. године. Удружења са којима Заштитник грађана актуелно сарађује у обављању послова НПМ су: Комитет правника за људска права, Виктимолошко друштво Србије, Центар за интеграцију младих, Хелсиншки одбор за људска права у Србији и Одбор за људска права Ваљево.

¹ "Сл. лист СЦГ – Међ. уговори", бр. 16/05 и 2/06 и "Сл. гласник РС – Међ. уговори", бр. 7/11.

² Потписан 12. децембра 2011. год.

³ Објављен на интернет страници Заштитника грађана 4. јуна 2020. год.

ОСНОВНИ ПОДАЦИ О ПОСЕТИ

УСТАНОВЕ	Полицијска испостава Гроцка и Полицијска испостава Калуђерица
ВРЕМЕ ПОСЕТА	6. април 2022. године
ОСНОВ ПОСЕТА	Послови НПМ, у складу са чланом 2а Закона о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака
ЦИЉ ПОСЕТА	Одвраћање органа јавне власти и службених лица од било каквог облика злостављања или мучења, као и њиховог усмеравања на стварање услова и поступање према лицима лишеним слободе у складу са важећим прописима и стандардима, све у циљу превенције тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака
ВРСТА ПОСЕТА	Редовне посете, по Плану посета за 2022. годину
НАЈАВА ПОСЕТА	Ненајављене посете
ПОСЕТЕ ОБАВИО	Заштитник грађана
САСТАВ ТИМА	Вођа тима: др Наташа Тађевић, заменица заштитника грађана Члан тима: Маја Јовић, Заштитник грађана/Одељење Националног механизма за превенцију тортуре

САРАДЊА СЛУЖБЕНИХ ЛИЦА СА ТИМОМ НПМ

Иако су посете биле ненајављене, сви полицијски службеници су остварили сарадњу са мониторинг тимом НПМ и омогућили остваривање мандата НПМ. Члановима мониторинг тима пружене су тражене информације, омогућен обилазак просторија за задржавање и увид у затражену релевантну документацију о задржавању лица.

Професионално поступање полицијских службеника током посете НПМ представља пример добре праксе у поступању, у складу са законом предвиђеном обавезом сарадње органа са НПМ.

ТОК ПОСЕТЕ

На почетку посета представљен је мандат НПМ, план и циљ посете, потом је тим НПМ прибавио информације о начину поступања према задржаним лицима од командира и полицијских службеника у Дежурној служби и извршио увид у документацију о задржавању лица. Током посете нису затечена доведена ни задржана лица.

На крају посете, тим НПМ је представио основне утиске о посети полицијским старешинама – начелнику и командиру полицијске станице.

2. УТВРЂЕНО СТАЊЕ И ПРЕПОРУКЕ

Током ових посета, НПМ је контролисао начин остваривања основних права задржаних лица - права на приступ лекару и адвокату, права да о свом лишењу слободе обавесте блиску особу, као и начин на који се задржана лица информишу о својим правима. Истовремено, НПМ је проверавао и да ли су просторије за задржавање у складу са прописаним условима, односно важећим стандардима.

НПМ је уочио и у ПИ Гроцка и у ПИ Калуђерица да се у већој мери него што је то било приликом ранијих посета поклања пажња остваривању ових основних права задржаних лица, а посебно евидентирању начина њиховог остваривања, што НПМ похваљује.

2.1. ОБАВЕШТАВАЊЕ О ПРАВИМА И ДОКУМЕНТАЦИЈА

Полицијски службеници су навели да се лица према којима се примењује полицијско овлашћење довођење, најпре, на лицу места, усменим путем обавештавају о својим правима, а потом им се, одмах по довођењу у станицу, уручује писано обавештење о правима. Када се лицу одреди задржавање, уручује му се примерак обавештења о правима задржаног лица. Уколико лице одбије да потпише обавештење о правима то се констатује на самом обавештењу.

У предметима о задржавању лица у које је тим НПМ остварио увид, налазила су се обавештења о правима задржаних лица која су била потписана или је био наведен податак да је лице одбило иста да потпише. **У ПИ Калуђерица, уочено је да је у случају када је лице одбило да потпише обавештење о правима у напомени унет и разлог због којег је потпис изостао, што НПМ похваљује као пример добре праксе.**

Предмети су садржали и решења о задржавању, са поуком о праву на жалбу и потписима задржаних лица којим су потврдили њихов пријем. Уочено је и да се време почетка задржавања правилно рачуна, као и да се обавештења о правима и решења о задржавању уручују лицима убрзо по довођењу у полицијску станицу.

Предмети су садржали и записнике о задржавању који су били потписани од стране задржаног лица. Према наводима полицијских службеника, примерак записника о задржавању уручују лицима након истека задржавања.

Записници о задржавању садрже податке о редовним обиласцима задржаних лица и напомене о стању и активностима лица приликом обиласка, **што НПМ похваљује.**

2.2. ОБАВЕШТАВАЊЕ БЛИСКОГ ЛИЦА

Према наводима полицијских службеника, доведеним и/или задржаним лицима се омогућава да о свом лишењу слободе обавесте блиску особу тако што најчешће полицијски службеници обаве позив на број телефона који им лице да и о томе дају повратну информацију доведеном/ задржаном лицу.

НПМ похваљује чињеницу да су посећене полицијске станице почеле да детаљније евидентирају начин остваривања права задржаних лица да се о времену и месту задржавања обавести лице по њиховом избору, тако што су, између осталог, почеле да евидентирају и време обавештавања блиске особе.

У највећем броју случајева, у записницима о задржавању су евидентирани подаци о томе да ли је лице желело да обавести блиску особу и коју, као и да ли је та особа обавештена и када. Уколико задржано лице не жели да икога обавести, то се евидентира

у записнику о задржавању. Уочено је да се лицима убрзо од почетка задржавања омогућава да о томе обавесте блиску особу, односно да не постоје значајнија одлагања у коришћењу овог права. **Међутим, у 4 записника о задржавању овај податак није био евидентиран, па НПМ скреће пажњу на наведено и изражава очекивање да ће се у будућем раду овај податак увек евидентирати.**

2.3. ЛЕКАРСКИ ПРЕГЛЕД

Задржаним лицима се омогућава лекарски преглед уколико то пре или током задржавања затраже или уколико полицијски службеници уоче повреду или друге околности на основу којих оцене да је лицу потребна медицинска помоћ.

Прегледе обављају здравствени радници локалне службе хитне медицинске помоћи. Прегледи се обављају најчешће у просторијама локалне здравствене установе али у појединим случајевима и у просторијама полицијске станице.

НПМ је и у погледу евидентирања обављања лекарских прегледа уочио унапређење. Наиме, уочено је да полицијски службеници у службеној белешци евидентирају да је доведеном лицу понуђен лекарски преглед, односно да је исти одбио. Према службеним наводима, полицијски службеници не присуствују лекарским прегледима, већ стоје у ходнику испред просторије у којој се обавља преглед. Такође, према службеним наводима, медицинску документацију здравствени радници уручују само задржаном лицу, а међу документацијом о задржавању и у ПИ Гроцка и у ПИ Калуђерица није пронађена медицинска документација. У записницима о задржавању се евидентирају и друге информације од значаја: име лекара, здравствена установа из које долази, време обављања прегледа, разлог због којег је обављен преглед, број протокола и друго.

2.4. ПРИСТУП БРАНИОЦУ

Лицима лишеним слободе се омогућава да, непосредно по доласку у службене просторије, позову браниоца по свом избору или им се у случају обавезне одбране одређује бранилац по службеној дужности, позивањем Кол центра адвокатске коморе. Наведено је потврђено увидом у решења о задржавању и записнике о задржавању лица. Лица задржана у прекршајном поступку или у складу са правилима безбедности саобраћаја по правилу не желе да ангажују браниоца, а сва лица задржана у кривичном поступку су имала или изабраног браниоца или им је постављен бранилац по службеној дужности.

Међутим, уочено је да је у појединим записницима уписано да је задржано лице желело да обавести свог адвоката и да је тај адвокат обавештен, али су недостајали подаци о остваривању права на обавештење члана породице или друге блиске особе.

НПМ поново скреће пажњу на чињеницу да је овде реч о два различита права: праву доведених и задржаних лица да обавесте о томе члана породице или другу блиску особу и праву на приступ браниоцу, те да је потребно да се одвојено евидентирају.

НПМ је још раније утврдио да евиденције о доведеним и задржаним лицима које се воде у полицијским станицама не садрже све неопходне податке на основу којих је могуће утврдити остваривање права на приступ браниоцу и препоручио Министарству унутрашњих послова да предузме потребне активности да се у записник о задржавању лица, односно преглед података о доведеном лицу, унесе следећи подаци: да ли је лице желело да ангажује браниоца по сопственом избору, да ли му је одређен бранилац по

службеној дужности, када је то законом обавезно, да ли је обавио неометан разговор са браниоцем, уз евидентирање свих релевантних података о остваривању овог права: података о браниоцу, времену када је контактиран, времену када је приступио доведеном и задржаном лицу и времену када је обавио разговор са лицем.⁴

1.

ПРЕПОРУКА

ПИ Гроцка и ПИ Калуђерица ће у записнике о задржавању уносити све податке од значаја за приступ задржаног лица браниоцу: да ли је лице желело да ангажује браниоца по сопственом избору; да ли му је одређен бранилац по службеној дужности, када је то законом обавезно; да ли је обавио неометан разговор са браниоцем; уз евидентирање свих релевантних података о остваривању овог права: података о браниоцу, времену када је контактиран, времену када је приступио доведеном и задржаном лицу и времену када је обавио разговор са лицем.

Истовремено, НПМ изражава очекивање да ће Министарство унутрашњих послова у оквиру најављених активности на унапређењу електронске евиденције - "Евиденције о доведеним и задржаним лицима", обезбедити услове за потпунији унос и јаснији преглед свих података у овој евиденцији који су од значаја за остваривање права доведених и задржаних лица на приступ браниоцу.

5. УСЛОВИ БОРАВКА У ПРОСТОРИЈАМА ЗА ЗАДРЖАВАЊЕ

НПМ је током претходне посете ПС Гроцка 2020. године у Извештају⁵, између осталог, утврдио да се просторија која је била у употреби⁶ налази у веома лошем стању, те није указивао на недостатке, односно материјалне услове у овој просторији јер је током посете обавештен да истог дана када је посета обављена почињу радови на адаптацији просторије, у складу са Правилником о условима које треба да испуњавају просторије за задржавање лица.

С тим у вези **НПМ похваљује све напоре и активности које је Министарство унутрашњих послова у међувремену предузело у циљу унапређења материјалних услова у просторијама за задржавање у ПС Гроцка.** Наиме, током ове посете уочено је да постоје две просторије за задржавање за по два лица, које су у потпуности складу са прописаним условима, односно важећим стандардима.

Доток природне светлости је добар као и доток свежег ваздуха. Јачина вештачког светла је задовољавајућа. Хигијена просторија је такође задовољавајућа. У просторијама постоји мокри чвор, који је зидом одељен од остатка просторије и лавабо са чесмом. Обе просторије су покривене видео надзором. Употреба камера у просторијама за задржавање је видно назначена на улазним вратима и унутар просторија. Надзор се обавља на монитору који је смештен у просторији дежурне службе. Видео записи се чувају у року који није краћи од 30 дана.

⁴ Препорука НПМ бр. 4110-44/21 од 7. априла 2021. год.

⁵ Дел. бр. 23482 од 13. јула 2020. г.

⁶ Друга просторија је у време посете 2020. године била ван функције.

Просторија за задржавање у ПС Гроцка

У ПИ Калуђерица постоје две просторије за задржавање. У свакој се налази по једна дрвена клупа и душек, на коме се у време посете НПМ налазио јастук и ћебе. Постељине није било у просторији, али, према службеним наводима, задржаном лицу се обезбеђује комплетна постељина. Доток природне светлости је слаб, прозори не могу да се отворе, а вештачко осветљење чине сијалице (неонке) које су постављене изнад улазних врата и заштићене су металном плочом са рупама. Јачина вештачког светла је задовољавајућа. Хигијена просторија је такође задовољавајућа. Просторије су покривене видео надзором. Употреба камера у просторијама за задржавање је видно назначена на улазним вратима просторија и унутар просторија. Надзор се обавља на монитору који је смештен у просторији дежурне службе. Видео записи се чувају дуже од 30 дана. Не постоји аларм/дугме за позивање страже, али полицијски службеници често обилазе задржана лица. У просторијама не постоји мокри чвор, већ се налази у посебној просторији у ходнику. Мокри чвор чини чуваца са испирачем. У истој просторији је лавабо, са славином са водом. Иако је хигијена на задовољавајућем нивоу, тоалет је у веома лошем стању, односно санитарни уређаји су дотрајали и оронули.

Просторија за задржавање у ПИ Калуђерица

У односу на стање из претходне посете, приметно је да је у просторијама за задржавање извршено хигијенско кречење, да је набављена комплетна постељина, да је за потребе одржавања хигијене ангажован радник агенције са којим је закључен споразум и да се у просторије смешта по једно лице. Имајући у виду наведено, **НПМ похваљује чињеницу да је поступљено по упућеним препорукама из претходног извештаја.** Такође, у односу на стање из претходне посете, у просторије за задржавање у ПИ Калуђерица се смештају само лица до 12 часова.

Међутим, имајући у виду потребу за унапређењем материјалних услова у просторијама за задржавање у ПИ Калуђерица, НПМ је у Извештају који је сачињен након претходне посете, од Министарства унутрашњих послова затражио информацију о томе да ли су просторије за задржавање у ПИ Калуђерица у плану адаптације просторија. У одговору МУП, Дирекције полиције, ПУ за град Београд 03.15 број 235-1034/2020-3 од 29.09.2020. године, наведено је да адаптација просторија није планирана, ни економски оправдана јер се планира изградња новог објекта ПИ Калуђерица у склопу којег ће бити изграђене и просторије за задржавање, те да је исто уврштено у План набавки МУП-а за 2020. годину, али да почетак изградње зависи од расположивих финансијских средстава који трпи одређене измене због ванредног стања које је било проглашено због пандемије болести COVID 19.

НПМ је већ констатовао да је последњих година Министарство унутрашњих послова доста уложило у унапређење услова за боравак задржаних лица у просторијама за задржавање, да су многе просторије у разним полицијским управама адаптиране и усклађене са важећим прописима и стандардима, чиме су у значајној мери унапређени услови боравка задржаних лица, као и да се са адаптацијом наставља по плану Министарства.⁷ Са друге стране, НПМ има у виду и да је Правилником о условима које треба да испуњавају просторије за задржавање лица,⁸ који је ступио на снагу 12. маја 2018. године, предвиђен рок од три године од дана ступања на снагу Правилника за извршење адаптације постојећих и израду нових просторија за задржавање.⁹

НПМ би желео да од Министарства унутрашњих послова добије више информација о активностима које се предузимају у вези са реализацијом изградње новог објекта ПИ Калуђерица.

Свим задржаним лицима је доступна вода за пиће и обезбеђена исхрана. Први оброк задржаним лицима се обезбеђује након 6 сати, а уколико се задржавају дуже од 12 сати обезбеђују им се три obroка дневно. Осим у два, у осталим записницима о задржавању лица у које је мониторинг тим НПМ извршио увид затечени су подаци о томе да је лицу понуђен оброк, односно да је обедовало или да је одбило понуђени оброк. С обзиром на то да овај податак није био евидентиран у два, од преко 30 записника у које је НПМ остварио увид, НПМ на овом месту неће упућивати препоруку, већ скреће пажњу на наведено и изражава очекивање да ће се у будућем раду овај податак увек евидентирати.

Ипак, приметно је да се исхрана свих лица, па и оних на задржавању до 48 часова, састоји искључиво од конзервиране хране.

⁷ НПМ: Извештај за 2020. годину, бр. 417-85/21 од 16. јула 2021. год.

⁸ "Сл. гласник РС", бр. 34/18.

⁹ Правилник о условима које треба да испуњавају просторије за задржавање лица, чл. 10.

НПМ је већ упућивао препоруку Полицијској управи за град Београд да свим лицима која се задржавају на територији ове ПУ дуже од 12 сати обезбеди барем један комплетан оброк.¹⁰ Такође, ова препорука је упућивана и у извештајима о посетама појединим организационим јединицама ПУ за град Београд.¹¹

2.

УТВРЂЕНО

Исхрана задржаних лица у ПС Гроцка се састоји од сувих оброка.

РАЗЛОЗИ

Особама у притвору требало би да буде дозвољено да задовољавају своје природне потребе у чистим и пристојним условима, те морају имати одговарајуће погодности за прање. Храна им треба бити давана у прикладно време, и при томе **треба укључити бар један пуни оброк (тј. нешто јаче од сендвича) сваки дан.**¹²

Све полицијске ћелије треба да су чисте и разумних димензија¹ у односу на број особа које се у њих смештају, и да имају одговарајуће осветљење (нпр. довољно за читање осим у време спавања); пожељно је да ћелије имају природно светло. Надаље, ћелије би требало да буду опремљене тако да се омогући одмор (нпр. фиксирани столице или клупе), а особама које преко ноћи морају остати у притвору требало би обезбедити чисте душеке и ћебад. Особе у притвору треба да имају приступ нормалном санитарном чвору у пристојном стању као и одговарајућим могућностима за прање. Треба да имају неометан приступ води за пиће и **да им се даје храна у прикладно време, и при томе најмање један пуни оброк (тј. нешто јаче од сендвича) сваког дана.** Особама које се налазе у полицијском притвору дуже од 24 часа треба омогућити рекреацију на свежем ваздуху сваког дана, до оне мере до које је то могуће.¹³

Комитет понавља своју препоруку да органи Републике Србије уложе више напора у циљу побољшања материјалних услова у полицијским ћелијама. Прецизније, следеће мере треба приоритетно предузети:

...

- **понудити храну, укључујући најмање један целовит оброк,** у одговарајућим временским размацама задржаним лицима, као што је предвиђено у прописима Републике Србије; то подразумева да за полицијске установе треба одредити одређени буџет за ову намену;

...¹⁴

Комитет понавља своју препоруку да треба предузети кораке да се обезбеди да сва задржана лица добијају воду и храну, **укључујући бар један комплетан оброк,** у одговарајућим временским размацама, као што је предвиђено прописима Републике Србије. Такође, лица задржана у полицији 24 часа или дуже треба да имају могућност да изађу у шетњу.¹⁵

Задржаном лицу омогућиће се исхрана, и то три obroка дневно (доручак, ручак, вечера) у одговарајућим временским интервалима, што укључује и право на посебну исхрану из здравствених разлога или верских убеђења.

¹⁰ Извештај о посети Полицијској управи за град Београд, бр. 412-114/20 од 30. децембра 2020. год;

¹¹ На пример: Извештај о посети Полицијској управи за град Београд – седиште, бр. 412-112/20 од 25. децембра 2020. год; Извештај о посети Полицијској станици Вождовац, бр. 412-71/20 од 10. августа 2020. год; Извештај о посети Полицијској станици Обреновац, бр. 412-65/20 од 11. септембра 2020. год.

¹² Стандарди ЦПТ: Полицијски притвор, пар. 42.

¹³ Стандарди ЦПТ: Нови стандарди у погледу полицијског притвора, пар. 47.

¹⁴ Србија: Посета ЦПТ 2015, пар. 36.

¹⁵ Србија: Посета ЦПТ 2017, пар. 44.

Задржаном лицу ће се обезбедити један оброк у року од шест сати од момента задржавања, а у случају да задржавање траје дужи од 12 сати, лицу ће се обезбедити три obroка.

Исхрана се обезбеђује у складу са прописима Министарства о услугама исхране и смештаја.¹⁶

Лицима која нису запослена у Министарству обезбеђује се исхрана, без накнаде, и то – лицима лишеним слободе у складу са законом, на основу захтева надлежних организационих јединица Дирекције полиције - у ком случају се број и структура obroка одређују сагласно временском трајању лишења слободе (задржавања).

Исхрана без накнаде обезбеђује се на основу дневних требовања са тачним бројем корисника и бројем obroка која се достављају од стране руководиоца организационе јединице корисника у ресторан исхране у коме се пружа услуга (кувани или суви оброк).

У случају из става 1. овог члана, организационој јединици надлежној за организовање исхране и смештаја, доставља се захтев од стране руководиоца организационе јединице корисника који садржи правни основ по коме се услуга захтева, врсту obroка која се тражи, број корисника и временски период пружања услуге.

Корисницима се обезбеђује исхрана без накнаде кроз следећу структуру obroка: доручак, ручак, вечера и ужина.

Доручак, ручак и вечера могу бити у облику куваног obroка и сувог obroка - ланч пакет.

Суви оброк - ланч пакет, обезбеђује се када теренски услови не дозвољавају припрему и конзумирање куваног obroка.¹⁷

ПРЕПОРУКА

ПС Гроцка ће лицима чије задржавање траје дужи од 12 сати обезбедити барем један комплетан оброк.

¹⁶ Правилник о полицијским овлашћењима ("Сл. гласник РС", бр. 41/19), чл. 37.

¹⁷ Правилник о обезбеђивању исхране и смештаја у Министарству унутрашњих послова ("Сл. гласник РС", бр. 27/21), чл. 7. ст. 2, чл. 8. ст. 1. т. 1. и ст. 2. и чл. 9. ст. 1. – 3.